

s c e n á r

e t e l a f a r k a š o v á

VYDAVATELSTVO
SPOLKU SLOVENSKÝCH SPISOVATEĽOV

Copyright © Etela Farkašová 2017

Illustrations © Květoslava Fulierová 2017

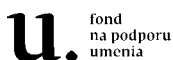
Cover art © Květoslava Fulierová 2017

Graphic design © Dušan Babjak 2017

© Vydavateľstvo Spolku slovenských spisovateľov, spol. s r. o.,

Bratislava

<http://www.vsss.sk>, e-mail: vsss@stonline.sk

Realizované s pomocou **Fondu na podporu umenia**

VYDAVATELSTVO

SPOJKU SLOVENSKÝCH SPISOVATEĽOV

spol. s r. o.

Etela Farkašová: Scenár

Zodpovedná redaktorka Ingrid Skalická

Ilustrácie Květoslava Fulierová

Obálku s použitím ilustrácie Květoslavy Fulierovej navrhol

Dušan Babjak

Sadzba a tlač Eterna Press

Prvé vydanie

Printed in Slovakia

ISBN 978-80-8061-995-4

Etela Farkašová
SCENÁR

Etela Farkašová

S C E N Á R

VYDAVATELSTVO
SPOLKU SLOVENSKÝCH SPISOVATEĽOV

Vstúpila do izby prudšie, ako zamýšľala, ruka jej skĺzla po kľučke, ktorá kládla odpor, dvere tlmene zavrzgali, bola by chcela drsnejší pohyb vziať naspäť, zrušiť ho, neznášala vrzganie pántov, po všetky tie roky, desaťročia, maličkosti, ktoré by sa boli dali odstrániť, ale ktoré u nich napriek tomu pretrvávali, tvrdošijne, maličkosti zneprijemňujúce život, zlomyseľné detaily, ako hovorieva Vojto, akoby len čakajúce na to, kedy môžu človeka zaskočiť, strpčovať mu dni, zlomyseľné detaily.

Pohyb sa nedal vziať naspäť, ani zvuk, ktorý vyvolal, muž v kresle sa strhol, pootočil hlavu k dverám, knižka sa mu zošuchla z kolien na dlážku a za ňou sa spustila aj deka, ktorú mal predtým prehodenú cez nohy.

Ideš ako vietor, zamrmlal rozospatým hlasom, skutočná víchrica, čo také mimoriadne sa deje, že ani popoludní...

Nič mimoriadne, zasmiala sa štiplavo, nič, iba toto... strčila mu do ruky roztvorené Bratislavské noviny, tu, dobre si to pozri...

Prekvapene sa k nej obrátil, tie som už dávno nemal v ruke, píšú o niekom známom?

Energicky pichla prstom doprostred roztvorenej strany novín, pre nás dvoch veru už aj

o známom, presnejšie, o známych-neznámych, tak si to konečne prečítaj, ten opis sedí, úplne presne, ešte aj oblečenie, všetko do bodky.

Muž sa sústredene začíta, očami nanovo prebieha po riadkoch, na ktoré ukázal ženin prst, mlčí.

Akosi dlho to čítaš...

Hm, ozve sa muž po chvíli, tak je to čierne na bielom... keď tak o tom premýšľam, dalo sa to vlastne tušiť...

Tušiť, zopakuje rovnako štiplavo, aké tušiť, hlas jej stúpa do výšky, prosím ťa, ja som to vedela, od prvého okamihu, hneď som ich odhadla, bola som si istá, len ty akoby si bol hluchý a slepý.

Opäť zahmkanie, nič sa nedá robiť, povie, už sa stalo, zase si raz mala pravdu.

Nejde mi o to, či som mala pravdu alebo nie, odsekne, najviac ma hnevá, že si ignoroval môj názor, vôbec si ma nepočúval a hneď si sa s nimi začal dohovárať, hoci som protestovala... toľko vecí bolo už od začiatku tak veľmi podozrivých... hneď, ako začal jeden z nich, ten najstarší, vyratúvať, aké druhy prác ponúkajú, murárčinu, stierkovanie, vytínanie starých stromov, rýľovanie, opravu plotov, prakticky všetko.

Muž zamyslene pokýva hlavou, ešte vždy zahľadený do novín.

Čo urobíme, opýta sa zvýšeným hlasom, mali by sme to zahlásiť na políciu, vyzývajú poškodených... hoci, nemyslím, že by sa tým niečo vyriešilo, pustili sme ich dnu, nevnikli násilím, dohovárať si sa s nimi, čo majú urobiť, dobrovoľne si im dal zálohu na materiál, a nie malú... sme v tom, spoluvinní... takých, čo im naleteli, je zrejme viac, ak to teraz dávajú do novín... škoda, že až teraz...

Konečne odtrhol hlavu od novín, pozrel sa na

ňu, zmierlivo, ako spoluvinník, ba možno aj čosi viac, potom hlavu opäť sklonil, vieš, keď zazvonili a oslovili ma s tými ponukami, pomyslel som si, aká náhoda, práve som zase raz premýšľal, ako to všetko zariadiť... spomínal som ti, že som dával už niekoľko mesiacov inzeráty, ale nik sa neohlásil, len z jednej firmy odpisali, že keby išlo o väčšiu zákazku, radi by prišli, o malé veci nie je nikde záujem, takí sú naši podnikatelia, lákavé sú len veľké zárobky, zbohatnúť čo najrýchlejšie, to sa na malých veciach nedá... a u nás sa práve tých nazbieralo... no áno, potešil som sa, keď prišli s tou ponukou, ja hlupák... sám si už na strechu netrúfam, aby som vymieňal popraskané škridly a niet nikoho, kto by, veď vieš...

Viem, povedala takmer už bez náznaku hnevu, namiesto neho sa jej do hlasu primiešavala lútosť, veľmi dobre to viem... nikto na nič nemá čas, každý je zaujatý prácou...

Nie každý, preruší ju.

Nemusiš mi ešte aj to pripomínať, ako keby som to sama nevedela... ale aj tak sú každému iné veci prednejšie...

Treba si na to zvyknúť, muž jej zľahka pohladil ruku.

Zvykám si už dosť dlho.

Zohla sa a až teraz zdvihla z dlážky knižku aj sklznutú časť deky, prikryla mužovi kolená, noviny odložila nabok, nemalo zmysel vracat sa k tomu, čím skôr zabudnúť, dali sa oklamať, ľahká korisť podvodníkov, akými sa to tu len tak hmýri.

Pokúsi sa zabudnúť, iné ani neostáva.

Pritiahla si oproti kreslu stoličku, sadla si.

Odmeral si si poobede teplotu, spýta sa po chvíli a usiluje sa, aby jej z hlasu zmizla aj posledná stopa po prikrosti.

Zavrtí hlavou, myslím, že už netreba, zdá sa mi...

Čo to znamená, zdá sa mi... včera si mal takmer štyridsiatku, v tvojom veku sa už s tým nemožno zahrávať.

V našom veku, podotkne jemne.

Veď to, že v našom veku, o ten ide, najmä o ten vek...

Opäť má pred sebou obraz, ako zazvonili a Vojto išiel k bránke, keď zbadala troch neznámych mužov v špinavých montérkach a pracovných bundách, vykročila k nim aj ona, ale to už muži smerovali k domu, zabratí do rozhovoru, potešení, že sa črtá zárobok...

Isteže boli potešení, uvideli dvoch starých, pravdepodobne aj opustených ľudí, určite si to pomysleli pri pohľade na nich, mohli sa tešiť, dobre natrafili, nasľubovali, čo všetko urobia, čosi aj začali, potom sa vytratili aj so slušnou zálohou, aby išli kúpiť potrebný materiál, a už ich viac nevideli, až teraz v novinách...

Zakaždým keď dávali čosi podobné v televízii, ju prekvapovalo, ako môžu byť niektorí ľudia takí naivní a dôverujú neznámym.

Teraz sa to stalo im, neuveriteľné, ale stalo sa, na príčine bol aj ich vek, o tom nepochybovala, starí a zraniteľní, tak museli pôsobiť na tých neznámych, obeť, ktorá sa priam ponúka.

Prehltne, pokúsi sa odohnať spomienku, bude ju to ešte nejaký čas stiesňovať, zhrýzať, ďalšia neprijemná záležitosť, s ktorou sa treba vyrovnávať.

Zoberie zo stola teplomer, podá ho mužovi, prečo ešte aj na toto musím dávať ja pozor.

Pretože si najzodpovednejší človek v tejto rodine, povie a na tvár mu sadne drobný úsmev, a ja... som ti za to vďačný.

Samozrejme, to je najjednoduchšie, presúvať

zodpovednosť na druhých a odbaviť to vďačnosťou, naozaj jednoduché.

Ale tentoraz som mal pravdu ja, prehodí po pár minútach, keď jej triumfálne podáva teplomer, klesla.

Skontroluje ortuťový stĺpik na teplomere, chvalabohu, povie už pokojnejším tónom.

Vedel som, že už netreba... cítil som to.

Vstane zo stoličky, ešte idem čosi dokončiť do kuchyne, potom si urobím kávu a tebe prinesiem bylinkový čaj, ak sa naozaj dobre cítiš a máš chuť, možno by sme si aj mohli niečo prehrať, zase sme pár dní vynechali.

A čo keby si urobila kávu do dvoch šálok, z tých tvojich liečivých čajov ma iba rozbolí žalúdok.

Už je vo dverách, keď ešte za ňou zavolá, aj hudba by sa mi pri káve lepšie počúvala.

Pootočí sa, zdvihne ukazovák, dnes by si ešte nemal, predsa len...

Naozaj som už v poriadku, vystrúha komicky prosebný výraz na tvári, môžeš mi veriť.

Po krátkom váhaní pristane, tak dobre, ale len slabú...

Obracia sa na posteli, na jednom boku vydrží ležať pár minút, vzápätí ju všetko rozbolí, hľadá úľavu v zmenenej polohe, otáča sa z jednej strany na druhú ako naprogramovaný mechanizmus, pohyby vykonáva v takmer rovnomerných intervaloch, postupne sa ozývajú všetky kĺby, kostičky, svaly, vstane, vymení si jeden ortopedický vankúš za druhý, raz sa jej zdá, že posteľ je primäkká, potom zase pritvrdá, zaskvieti nad hlavou lampu, siahne po knihe, kto-

rú včera začala čítať, ale ani nedokončí stranu a knihu odloží naspäť na stolík.

Nemá chuť sledovať cudzie myšlienky, niekedy sa jej darí prekryť nimi vlastné, ide však o to, aby ich prekryla, spytuje sa sama seba, aby pred nimi unikala, možno aj o to, odpovie si vzápätí, o úniky pred problémami, s ktorými si nevládsu poradiť, najnovšie pribudla aj táto nová skúsenosť so skupinkou podvodníkov, mrzelo ju, že prišli o peniaze, ale ešte väčšmi, že sa dali tak ľahko oklamať, predstavovala si tváre tých mužov, ich oči, oči ľudí, korí sa ich práve chystali okradnúť, pri tej predstave sa jej bolestne stiahol žalúdok, pokúšala sa odohnať neprijemnú predstavu, nemyslieť na nedávnu udalosť, no článok v novinách jej ju pripomenul, opäť pocítila stiahnutie žalúdka, akoby nemali dosť problémov a starostí aj bez tohto.

Noc postupuje a s ňou prichádzajú na rad jednotlivé osvedčené rituály, vytvárala si ich roky, vždy s novou nádejou, že konečne objavila tie naozaj účinné, no nespavosť bola nemenej vynaliezavá, ukrývala svoje tromfy do poslednej chvíle, už-už sa zdalo, že spánok predsa len prichádza, oči sa zatvárali a hlava vyprázdňovala, no vzápätí nevedno odkiaľ do vedomia prenikol nový závan čerstvosti, ostro osvetľujúci lúč prefaľ prichádzajúce prítmnie, nespavosť bola prefikanejšia, s takou protihráčkou nebolo ľahké bojovať, napokon spravidla končievala pri tabletkách, neznášala ružové, modré, fialové alebo zelené guľôčky, prehíjala ich s odporom, nahnevaná na seba, že opäť neodolala, ľakala sa však predlžovanej nekonečnosti noci, po akej nasledovali unavené, mdlé rána.

Pozri sa, čo som našiel medzi starými platňami, hovorí jedného popoludnia Vojto a ukazuje jej ošúchané zažltnuté notové zošity, ako sa len sem dostali, netušil som, že ich ešte opatrujeme...

Asi niektoré z detí ich tam založilo, pravdepodobne Maťo, a potom na to zabudol.

Koľko vecí my v tomto dome opatrujeme, a ani o tom nevieme, poznamená muž zamyslene.

Na všetko človek nestačí, povie a vystiera ruku za zošitmi, podaj mi ich, musím to celé potierať, riadne sú zaprášené, roky si tu odležali... čo roky, dodá, listujúc v zošitoch, celé desaťročia.

Aha, Carl Czerny, pomaly slabikuje Ško-la zběh-los-ti... to bolo hnevu, keď sme ich nútili cvičiť, a tých výhovoriek, čo zakaždým mali.

Žena nesúhlasne pokýva hlavou, nie všetci, Tomáš hrával celkom rád, aspoň spočiatku, potom ho to prešlo, škoda, že nik z nich neostal pri hudbe, hoci talent im asi nechýbal.

Mali ho po kom zdediť.

A vidíš, priveľa ho nezdedili, možno kúsoček, aj to nie všetci.

Pousmeje sa, tebe by sa bol splnil sen mať v rodine zase hudobníka.

Čo ja, na tom ani tak nezáleží, ale vieš si predstaviť, aký šťastný by bol býval otec, keby ho nasledoval aspoň jeden z vnukov... gény si pracujú po svojom, neriadia sa rodičovskými ani starorodičovskými prianiami.

A Duvernoy, ďalšie cvičenia, muž sa nahne ku kôpke, ktorú objavil v spodnej zásuvke veľkej knižnice, ako to, že som si to tu doteraz nevyšimol...

Podaj mi ho, aj to treba utrieť, povie, ale Jean-

-Baptist je akosi menej ošúchaný, asi z neho už pomenej hrávali...

Vieš, pokračuje po chvíli, keď teraz držím tie noty v rukách, mám pocit, akoby to bolo len nedávno, každé poobedie som ich naháňala, najprv do učenia, potom do hry na klavíri, Maťo s Tomášom neskôr prešli na sláčiky, tak sa to u nich vyvinulo, častejšie to býva naopak... a potom hudbu celkom nechali... zato na tréningy chodievali radi, tam ich nebolo treba poháňať, a mne chvíľu trvalo, kým som sa zmierila s tým, že nasilu sa nič nedá, akokoľvek sme sa mohli usilovať, aby sme ich nejako ovplyvnili, napokon išli svojou cestou.

To je predsa celkom normálne, muž sa ďalej prehrňa v kôpke na stole, pozri sa, povie odrazu zarazene, ako vyfahuje zo zažltnutého obalu platňu, prasknutá, dokonca nalomená... Les preludes, maďarskí filharmonici...

Ukáž, natiahne sa za platňu, tú som si kedysi často prehrávala, priniesol nám ju Vilmos Tátrai, vždy keď nás navštívil, poprínášal platne, najčastejšie svoje vlastné nahrávky, bolo milé, že aj po smrti otca, s ktorým sa kedysi v mladosti priatelil, nás bral ako svojich, predsa len, mal aj slovenské korene...

Prstami prechádza po platni, opatrne nahmatáva ostré miesta na jej povrchu, akoby ich chcela obkresliť, len nechápem, prečo by sme si odložili poškodenú platňu, azda kvôli ujovi Vilovi, povie pochybovačne, alebo som sa s ňou jednoducho nechcela rozlúčiť... Liszta som kedysi počúvala veľmi rada...

Mohutnosť orchestra, farebnosť tónov, pomyslí si, Liszt alebo Berlioz, jeho Fantastická symfónia s Leonardom Bernsteinom, bolo to dávno, vtedy uprednostňovala ten typ hudby, trochu romantizmu, trochu pátosu, veľa emócií, ktoré

sa len tak rinú cez veľkolepé orchestrálne efekty, teraz by jej tá hudba neprinesla takú radosť, jej ucho akoby postupovalo proti smeru vývoja hudby, privádzalo ju čoraz k staršej hudbe, až kamsi k počiatkom polyfónie, ba ešte pred ne, posúvalo ju raz jedným, potom druhým smerom, až napokon zakotvila pri baroku, najmä pri jednom skladateľovi, jeho hudba sa jej stala mierou, ňou premeriavala každú inú, mala pocit, že najlepšie postihuje jej základné naladenie, najmä po tom, ako sa v jej živote začínali objavovať pukliny, čoraz viac puklín, nevysvetliteľných, hlavne to ju znepokojovalo.

Ďalšia, poznamená muž udivene a ona zlomok sekundy nevie, o čom hovorí.

Celkom polámaná, a ešte jedna, to je naozaj zvláštne, tu je ešte aj obal dotrháný, prečo by sme odkladali zničené platne, nechápem, čo to má znamenať...

Prudko sa postaví, natiahne ruku, podaj mi ten roztrhaný obal, tam akoby bolo čosi aj načarbané.

Počuj, povie po chvíli priškrteným hlasom, napadlo mi... prsty sa jej zachytili na poškodenom okraji platne, napadlo mi, zasekne sa, po krátkom zaváhaní dodá, tak mi napadlo... či by to nemohol... či to nespravil...

Myslíš, povie váhavo, že by až natoľko...

Z pomsty za niečo... alebo v návale zlosti...

Muž vyberá z kôpky ďalšie obaly, pomalými pohybmi z nich vyťahuje platne, vrstvia sa na stole, jednotlivé úlomky už popadali zo stola na dlážku, čierne ostrovčeky na svetlom podklade, priťahujú ich pohľad, obaja sa na ne zadívajú.

Možné to je, povie zamyslene, možno máš pravdu, ale že sme si to doteraz nevšimli.

K starým platniam som sa už dlho nevraca-

la, hlesne, nebolo času, a keď som si ho aj našla, prehrávala som si novšie cédečká, na tieto platne som takmer zabudla, až teraz, ako sme začali s tým scenárom...

Aj ja som zabudol, povie zamyslene, ešte vždy drží v ruke jednu z polámaných platní.

Spomienky, ktoré by rada vytlačila na okraj pamäti, vysotila ich z nej, s pamäťou by sa malo dať bojovať, aspoň trochu, a keď aj nie víťazíť nad ňou, aspoň o čosi menej sa dávať ňou ovládať, pamäť vie zotročiť, prigniaviť, tie trápenia, aké vie pripraviť, sila pamäti je väčšia ako sila jej vôle, môcť sa tak oslobodiť aspoň od časti toho, čo v sebe uchováva, niektoré spomienky sú priveľkou farchou.

Dovára obed, motá sa po kuchyni, kroky má neisté, nesústredené, chce vytiahnuť z poličky dózu so soľou, ale tesne pri poličke sa ruka zastaví, chýba signál z mozgu, zmeravie, za čím to vlastne chcela siahnuť, pamäť, ktorá je v niektorých prípadoch taká tvrdošijná, zachováva júca najmenšie detaily, v iných prípadoch pripomína sito, cez ktoré prepadne takmer všetko, aj to, čo práve teraz chcela urobiť.

Pomaly sa vráti k sporáku a potom nanovo urobí krok k polici, pred očami má stále rozlámané platne, a aj natrhnuté, počarbané obaly, s mužom už potom nepokračovali v rozhovore, nemalo by to význam, ale v duchu si obaja museli povedať to isté, o tom bola presvedčená.

Zatvára oči, šúcha si viečka, tlakom prstov z nich odháňa stopy po zapamätanom, bolí to, ešte vždy to bolí, nikdy neprestalo, napokon sa z toho stal základný pocit života, jeden z určujúcich, presne na to pred chvíľou myslela, búri-

la sa, búrili sa obaja, sú veci, ktoré nechceš prijať, tak veľmi nechceš, a napokon predsa musíš, pretože je to tvoj život, iný nemáš, nemôžeš si iný vymyslieť, alebo aj keď vymyslíš, pomôže to len na chvíľu, ilúzia, o ktorej od začiatku vieš, že je len ilúziou, v skutočnosti máš len tento, tu a teraz, s prehlbujúcimi sa puklinami, vieš to, Katarína, a predsa ňa láka predstavovať si niečo iné, láka ňa to takou silou, že nevládzeš odolávať, čoraz častejšie chceš unikáť...

Oči jej od toľkého trenia slzia, postupne sa jej z nich spustí celý prúd slz, stiera si ich, potom vojde do kúpeľne, otvorí skrinku s kozmetickými prípravkami, zoberie krém, prstami si do opuchnutej pokožky pod očami jemne vklepáva jednu vrstvu krému za druhou.

Rituál, najprv slzy a vzápätí krém, upokojujúci rituál, dočasne, aj dočasné upokojenie má svoju hodnotu, viem, zopakuje po sebe ako ozvena, pravdaže to viem.

Zlé obdobie, tak si vtedy hovorili, máme akési zlé obdobie, v tej formulácii bola nádej, každé obdobie má svoje ohraničujúce body, interval, ktorý sa raz skončí, aj zlý.

Uvedomovali si, že čosi s jedným zo synov nie je v poriadku, s najmladším, s dieťaťom, ktoré malo byť podľa babských predpovedí dieťaťom a na ktoré sa odvtedy, ako im to viaceré známe tvrdili na základe údajne neomylných príznakov, o to väčšmi tešili, pravda, po tom prvotnom zaváhaní...

S Riškom pribúdali problémy, ktoré už nebolo možné prehliadať, veľmi ťažko sa adaptoval na školu, nervozita a podráždenosť sa prenášali aj domov, jedna päťka za druhou, jedna

poznámka v žiackej knižke za druhou, nezгоды, zvady, čosi, čo si nevedeli dobre vysvetliť, od narodenia bol trochu iný ako starší bratia, menej zhovorčivý, menej pritulný, ochotný hádať sa pre každú maličkosť, v škole mu dávali starších bratov za vzor, a to ho ešte viac dráždilo, oni dvaja s Vojtom si dávali pozor, aby sa nedopúšťali tých istých chýb doma, niekedy sa im to darilo, niekedy robili iné chyby...

Teraz ich má pred očami, chyby, celé reťaze chýb, všetky, na ktoré si vie spomenúť, a aj na tie, ktoré si len domýšľa, rozoberá ich v mysli, hľadá súvislosti, muselo ich byť predsa viac, ak sa im to napokon všetko vymklo z rúk, nie celkom všetko, opraví sa, no niekedy aj jedna vymknutá čiastočka vrhne na celok taký obrovský tieň, že ten už nikdy nebude nenarušený, už nebude možné ani rozlíšiť, čo sa vymklo, pokazilo, zrútilo a čo ostalo v tom celku nezaiahnuté, pretože všetko sa premieša, prelína, zatienené...

Bolo to v poslednom roku, čo ešte mama bola s nimi, viditeľne sa strácala, raz, keď zoslabnutej, vychudnutej podávala jedlo, lyžicu za lyžicou, pomaly a trpezlivo, inak by do nej nedostala ani hlt, mama ju chytila za ruku a z ničoho nič povedala, bojím sa, že budeš mať s ním ešte veľké trápenie.

Okamžite pochopila, zarazilo ju, že nevládna bytosť, zdanlivo celkom apatická, spozorovala, čo sa v dome deje, alebo možno len vytušila, vždy sa vedela vcítiť do iného človeka, najmä blízkeho, povedala to celkom potichu, akoby sa bála, že by ju mohol počuť niekto iný okrem

dcéry alebo možno sa bála, že ak by to vyslovila hlasnejšie, jej obavy by sa ľahšie naplnili.

Zahovorila to, nemala najmenšiu chuť rozoberať s chorou matkou čoraz väčšie problémy, ktoré sa už nedali utajiť, s nikým ich nemala chuť rozoberať, navrávala si, že to musí zvládnuť, musia to zvládnuť spolu s Vojtom, vtedy ešte nechcela do toho zafahovať nikoho tretieho, ani z príbuzenstva, ani mimo neho, nijakého psychológa, dokonca klinického, takú myšlienku by vtedy ešte nebola ani pripustila.

K Vianociam si kúpili s mužom spoločný darček, zariadenie staršieho domu bolo treba obnovovať, robili to postupne, krok za krokom, ako im dovolili financie, ešte v lete sa rozhodli, že do jedálne kúpia nové záclony, tie rodičovské boli už v rozpade, navyše, ťažko sa prali a ešte ťažšie vešali, širokánske, husto nazberané, objemné, stará mama, tá z maminej strany, ktorá v dome aj so starým otcom dožívala, ich kedysi uháčkovala na miery obrovskej izby.

Hoci jej bolo ľúto rozlúčiť sa s nimi, zároveň sa tešila na zmenu, na ľahšie, vzdušnejšie záclony, zavesili ich tesne pred sviatkami, v tie dni bolo u nich opäť nepokojne, predvolali si ju do školy, najmladší mal zase čosi na rováši, udrel spolužiaka, čoraz častejšie sa púšťal do bitky, museli ho za prečin aj doma potrestať, predvianočný čas stratil na čare, hádky, tresty, zloba, synove vyhrážky, že utečie z domu, usilovala sa nepodľahnúť, ale nedarilo sa jej.

Tesne pred večerou, keď vkladala pod vysokú jedľu darčeky, všimla si na záclonách diery, nechápala, kde sa mohla vziať na novej tkanine, vzápätí zbadala ďalšiu a potom ešte jednu, zreteľné stopy po nožniciach, srdce sa jej rozbúchalo, v hrdle naskočila horká hrča, ale nikomu nepovedala ani slovo.